

Vásáry István

(ELTE BTK, Orientalisztikai Intézet, Török Filológiai Tanszék, egyetemi tanár):

Az aranyhordai és iráni mongol uralkodók iszlámra térésének narratívái

A Dzsingisz kán hódításaival létrejött és tovább terjeszkedő Mongol Birodalom a világtörténelem egyedülálló jelensége, mely pár évtized alatt az akkori világ legnagyobb kiterjedésű eurázsiai szárazföldi hatalmává épült ki, Kínától egészen a Kárpát-medencéig egybefogva Eurázsia sok-sok népét, országát és kultúráját. A Mongol Birodalom formális egysége a nagykán (*kagán*) fősege alatt lényegében az 1260-as évekig tartott, ezután az egyes birodalomrészek (*uluszok*) önállósodtak Dzsingisz egy-egy fiának vagy unokájának a vezetése alatt. Kína és Mongólia a Toluj-ág uralma alá került. Testvére, Hülegü az iráni mongolok első uralkodója lett, akit ilkánnak neveztek ezután, s akik mintegy száz évig uralták Perzsia trónját. Belső-Ázsia középső területeit az Ögödej-, majd kizárólagosan a Csagatáj-ág uralta. Végül Belső-Ázsia nyugati fele és a kelet-európai steppevidék a Dzsingiszfi Dzsocsi két fia, Orda és Batu kezébe került, az ő birodalmuk vált Arany Horda néven ismertté.

A mongol kánok vallási kérdésekben közismerten toleránsak voltak, s kezdetben a kereszténységgel és buddhizmussal szemben is nyitottak voltak. Később azonban az Arany Horda, az ilkánida Irán és a Csagatajida Közép-Ázsia területén a többségi török lakosság hatására egy-egy uralkodójuk felvette az iszlámot és államvallássá tette. Ezek a folyamatok a XIII. század végén és a XIV. század első évtizedeiben zajlottak le, s a jelen cikk megkísérli ezt pár példán bemutatni (Berke és Özbek kán az Arany Hordában; Gázán és Öldzseitü kán Iránban; Tarmasirin kán a csagatajida birodalomban). E *conversio*-k eredményeképpen lett Közép-Ázsia végleg az iszlám civilizáció részévé.